

LUDĚK SOBOTA:

Holé
a trapné
dýchání

MLADÁ FRONTA

Holé a trapné dýchání

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

MLADÁ FRONTA

Luděk Sobota

Holé a trapné dýchání – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

LUDĚK SOBOTA:

**Holé
a trapné
dýchání**

MLADÁ FRONTA

Text © Luděk Sobota, 2019

Photo © Archiv Adrieny Sobotové, Archiv TV NOVA, Jitka Bylinská, Dušan Dostál, Milena Forstová, Fotoarchiv KPR – foto Hana Brožková, Olga Hrušková, Jiří Chocholáč, Karel Ješátko, David Kraus, Jan Kuděla, Josef Louda, MAFRA - JAN ZÁTORSKÝ, Profimedia, Alan Pajer, Josef Váša

Vydavatel knihy se pokusil ošetřit všechna autorská práva k použitým fotografiím a materiálům. Pokud se to přesto v některých případech nepodařilo, omlouváme se a prosíme dotčené osoby, aby nás kontaktovaly.

ISBN 978-80-204-5313-6 (tištěná verze)

ISBN 978-80-204-5703-5 (ePDF)

ISBN 978-80-204-5702-8 (ePub)

ISBN 978-80-204-5704-2 (Mobi)

**Stejně jako určitá část těla, i moje kniha je
rozdělena na dvě půlky. První půlka jsou příběhy
z mého života, druhá moje psací výplody.**

První půlka

Holé a trapné dýchání

Rád si hraju se slovy a název této knížky je „odvozen“ od knihy českého psychiatra Stanislava Grofa žijícího v Americe, který vynalezl holotropní dýchání. Jeho asistentka, básnířka Jitka Badoučková, mi u sebe doma to holotropní dýchání provedla. Prý to příznivě působí na psychiku. Bylo to moc zajímavé, ale už bych to znovu nikdy nepodstoupil. Nenašel bych odvahu. Člověk se při tom dostane do zvláštního stavu, jakéhosi kómatu, kde se mu zjeví spousta podivných věcí.

U mě byl naštěstí závěr této terapie celkem krásný. Svítilo slunce, já miloval celý svět, všechny lidi, dojetím jsem brečel – a vše skončilo tak, že na okraji New Yorku vstupuji do nějaké hrobky a s úsměvem umírám. Nevím, proč zrovna v New Yorku. Ten mi k srdci nikdy nepřiřostl, i když jsem tam párkrát byl. To spíš Smíchov, kde mám prostý rodinný hrob. Tam se těším.

„Dýchejte ústy a velice rychle,“ řekla na začátku ta paní. V uších jsem měl sluchátka a v nich zněla hlasitá hudba, ležel jsem na zemi, něčím přikryt, abych nenastydl. Trvalo to asi čtyři hodiny. Když se mi chtělo čůrat, zvedl jsem ruku a paní Badoučková mě odnesla na zádech na záchod.

Po nějaké době jsem se dostal do zvláštního stavu. Byl jsem kaprem v rybníce ve vesnici u babičky a dědy. To bylo před mým narozením. Pak jsem se asi narodil. A to už se mi nezdálo. Když mi byly tři roky, tak jsem si u jiného rybníku hrál s Pepíkem Sladkým, který bydlel blízko nás. Bylo to v zimě, oba jsme měli kabáty – a já do toho rybníka najednou spadl.

Když to viděl Pepík, utekl domů. Já se zuřivě škrábal na břeh. Vydrápal jsem se, ani nevím jak. Potom jsem běžel rychle domů, voda ze mě crčela a já se klepal zimou. Babička s dědou mě uložili do postele. Dostal jsem horečku a týden jsem ležel.

Když mi bylo asi pět, spadl jsem na dvoře do močůvky. Babička s dědou mě svlékli, dali pod pumpu a celého mě opláchlí vodou. Bylo to v létě, tak to nebylo tak hrozné. Než mě omyli, asi jsem dost smrděl. Ani to se mi ovšem nezdálo, i to byla skutečnost.

V té vesnici, ve které jsem byl jako kapr v rybníku, jsem se nenarodil. Na svět jsem přišel v Praze na Žižkově, ve starém pavlačovém domě, kde bydlela moje pražská babička. Její první muž byl zabit v první světové válce a druhý zemřel na nějakou nemoc, ještě než jsem se narodil. A moji porodní bábu zastřelili v roce 1945 při revoluci Němci.

Abychom se udrželi při životě, babička šla od rána do noci podprsenky pro jednu majitelku obchodu se spodním prádlem. Rodiče se přestěhovali do Klánovic. Jednou před koncem války tam otec jel se mnou vlakem. Americká letadla začala střílet na lokomotivu, vlak zastavil, lidi vyskákali do příkopu u tratě, někteří padli mrtví. Mně otec přikryl tělo, ale paní vedle nás byla mrtvá. Naštěstí mi byly jen dva roky, tak si to skoro nepamatuju.

Do té vesnice, o které jsem mluvil předtím, jezdili naši pravidelně pomáhat s hospodářstvím. Děda si postavil dům, kde byly i stáje a v nich krávy a kozy. Ale měli také prase, slepice a nějaká pole. Pracovali od čtyř od rána, kdy se muselo dojít a mléko povinně odevzdávat státu, do deseti do večera. Máma, ačkoliv byla z Prahy, se musela naučit dojít krávy a pracovat na poli. I já jsem pomáhal.

Dědu jsem měl moc rád. On mi vyprávěl příběhy ze života. V první světové válce byl na ruské frontě. Říkal mi, že nikdy nikoho nezastřelil. Jednou k večeru, před bitvou, ho nějaký důstojník vzal na pozorovatelnu a on odtamtud viděl dalekohledem obrovské množství vojáků, proti kterým měli ráno bojovat. Neměli šanci. Děda ještě s jedním kamarádem v noci přešli k Rusům a nechali se zajmout. Rusové je odvezli do Turkestánu, do zajateckého tábora v Taškentu. Tam ale vypukl tyfus. Děda s tím kamarádem utekli, aby se nenakazili. Prý se podhrabali latrínou. Pak šli nějakou dobu pěšky, potom chvíli vlakem, ale protože neměli „bumážku“, to znamená dokumenty, mohli by je chytit a vrátit. Děda tedy šel pěšky a trvalo mu to víc než dva roky. Živil se tím, že Rusům stavěl stodoly, včelíny a podobně. Říkal, že to byli moc hodní lidé, ale nic neuměli.

Když došel do Kyjeva, slyšel tam mluvit Lenina i Masaryka. Lenin verboval do Rudé armády, Masaryk Čechy do legií. Děda se chtěl hlavně vrátit domů. A taky to udělal. Došel zpátky do Dolního Bousova, kde pracoval na svém hospodářství. Sám si kosou posekal svá pole a ještě stavěl lidem různé stodoly a podobně. Tělo měl samý sval.

Když jsem byl malý, rád jsem dědovi hladil vlasy. Měl světlého ježourka. Když mu trochu povyrostl, oholil si ho sám mašinkou. Jednou ho bolel zub, tak si ho vytrhl kleštěmi. U doktora byl jen jednou – a to mu prý bylo asi osmdesát. Měl operaci kýly. Lékaři si na dědu stěžovali, že ho po operaci našli, jak kouří na záchodě. Dožil se devadesáti šesti let. V zimě děda dost kašlal, ale to asi kvůli tomu kouření. Kouřil Partyzáanky.

Ale abych se vrátil k tomu mému holotropnímu dýchání. Zdály se mi ještě jiné věci. Byl jsem při něm jako malý chlapec v Indii na rýžovém políčku se svým indickým dědou. Pak

jsem odtamtud šel do jakéhosi ašrámu. Když jsem tam stál, v jeho pravém křídle se objevila záře a pak vešla krásná paní ve fialových šatech, byla to nějaká bohyně. Kálí to asi nebyla, ta je zlá. Tahle byla milá, usmívala se na mě, pohladila mě po hlavě a zmizela.

Kdysi jsem v té Indii skutečně byl a na každém kroku mi tam bylo něco povědomé. Měl jsem tam stále jakési dějá vu. Nikde jinde se mi to nestalo, jenom ještě v Indonésii mi ta rýžová políčka pořád něco připomínala. Mám rád země, kde je pořád horko. Je to asi tím, že jsem v minulém životě v Indii žil – to mi řekl nějaký indický profesor, který měl jednou v Praze přednášku.

Zvláštní je, že v Indii jsou lidé většinou velice chudí, postávají na ulici – a neustále se usmívají. My tady pořád nadáváme a jsme našťvaní. Ale já se nám nedivím. Když píšu tyhle řádky, blíží se zima a já jsem se lekl, že bych ji taky nemusel přežít, a tak jsem se rozhodl, že budu psát. Aspoň se trochu zahřeju.

Ale to není hlavní důvod. Tím je to, že mě na křtu knihy mého kamaráda Ivana Mládka pošťouchnul mladý ředitel nakladatelství Mladá fronta, abych také nějakou knihu napsal. Vzpomněl jsem si, že už když jsem jako kluk poslouchal dědovy příhody, říkal jsem si, že bych o tom mohl jednou napsat knížku. Proto se teď často o dědovi zmiňuji. Nechci ale psát jenom o něm. Taky o Žižkově, o dětství, o školách, co jsem navštěvoval, a tak vůbec.

Jsem v této knize naprosto upřímný, protože tak nějak tuším, že se blíží můj konec. Je mi už jedno, co si o mně kdo pomyslí, protože už jsem najednou starý a vracím se přes holotropní dýchání do jiného, mně neznámého nebo naopak známého světa. Asi do Indie. Aspoň mi tam bude teplo.

Kučero, co to u vás bučelo?

Za to, že můj otec se svým revolverem odzbrojoval v Klánovicích ke konci války Němce, dostal byt 1 + 1 v Radhoštské ulici na rozhraní Žižkova a Vinohrad. Od první do třetí třídy jsem tedy chodil do školy na Jirřího náměstí. Potom půlku naší třídy přeřadili do Lupáčovy ulice na Žižkov.

V té Radhoštské jsme měli v bloku domů dvorek a na něm byla houpačka, pískoviště i bazén – a tam jsme si my všechny poválečné děti hrály. V zimě jsme si tam nosili kýble s vodou, aby zamrzla – a my hráli hokej. Na dvoře jsem byl nejraději a skoro pořád. Tam jsem to miloval. Máma ze mě chtěla něco mít, tak k nám chodil učitel z baráku a učil mě na housle. Ale skoro nic mě nenaučil, protože pořád zvonili kluci ze dvora, jestli může jít Lůďa ven.

I máma se mi na tom holotropním dýchání několikrát zjevila. Ona se snažila, aby ze mě a ze sestry Dany něco bylo, tak nás nutila, abychom se učili. U mě jí to šlo dost špatně, do školy jsem chodil velice nerad. Ale kvůli mámě jsem se přeci jen trochu učil. Ona byla hrozně hodná a milá.

Máma se mi zjevovala mladá i starší. Já ji strašně miloval. Otce tolik ne, protože mě párkrát seřezal, často i neprávem. Otec se mi při tom holotropním dýchání nikdy nezjevil, ale v dětství se mi zjevoval naživo často s rákoskou v ruce.

Otec byl písmomalíř, maloval i obrazy a později lidem i byty – a když mi bylo asi dvanáct let, musel jsem mu pomáhat.

Jako kluk jsem strašně rád chodil s kamarády do kina na grotesky. Na Chaplina, Laurela a Hardyho, na Friga a podobně.

Měl jsem spoustu kamarádů. Stejně jsem se ale nejvíc kamarádil s těmi, kteří se učili hůř než já. Třeba Venca Kučera. Ten jezdil každou sobotu s rodiči na chatu, kterou měli v Hatích u Zadní Třebáně. Jezdil jsem tam někdy s ním – a bylo to tam moc fajn. Byla to osada „Údolí hadrů“ a dělali tam potlachy a zpívali a hráli na kytary. Kučerovi tam měli malý srub – a tam jsme přespávali. Zasluchl jsem tam taky takovou říkačku: „Kučero, co to u vás bučelo? Byla to kráva nebo bejk, muselo to něco bejt.“

Venca se mi v tom dýchání nezjevil, ale často se mi zjevovala v životě holka, která, když nám bylo asi dvanáct let, šla s klukama na půdu, oni ji svlékli a jeden po druhém s ní něco měli. Vybízeli mě, abych tam šel taky, ale já se styděl a nešel jsem. Druhý den jsme se koupali v rybníku, já k ní doplaval a řekl jí s úsměvem, že se mi líbí, ale nelíbí se mi, že je kurva. Ona se tomu smála a vůbec to nekomentovala. Takže sexuální zkušenost jsem měl až před první svatbou.

Na návsi, na té chatě, dával Venca náklonnost dvěma dívkám najevo tím, že do nich strkal. Jedna z nich se mi líbila, ale Venca do ní strčil a ona spadla do nějakého hovna. Od té doby se mi líbit přestala. Ta se mi taky nezjevila, ani to hovno.

Cikáni jdou do nebe

Dětství jsem měl krásné, ale byly i chvíle, kdy jsem se bál. Jednou jsem šel ze školy, byl sníh a na sněhu u nás před domem nějaká krev. Ptal jsem se, co to je – a řekli mi, že paní Kofránková skočila z okna. Prý proto, že měla rakovinu. Já pak několik nocí nespál, strašně jsem se bál smrti. Ani když mě kdysi chtěli na kopci Křížek upálit cikáni, jsem se tolik nebál. Oni rozdělali oheň a že mě pověsí za nohy a upálí. Já se rozbřečel, oni mě politovali a pustili. A to jsem se pak nebál – ani cikánů.

Když jsme u těch cikánů, tak si vzpomínám, že jednou na Žižkově v kině Aero dávali film *Cikáni jdou do nebe*. A na plakát k tomu filmu někdo připsal: „Ať jdou třeba do prdele, jen když nejsou na Žižkově.“

Kolem čtrnácti let jsme šli s Edou Urbanem někam na Komenského náměstí – a tam najednou koukáme, že do okna leze nějaká starší zavalitější žena. Chvíli tam tak stála v okně, pak se ho chytila, spustila nohy, potom se pustila celá a žuchla z druhého patra na chodník. Byla to taková tupá rána, lidi ale chodili dál kolem, jako by se nechumelilo. My stáli s Urbanem jak přimražení. Po nějaké době se na ni někdo – nevím už, jestli nějaký muž nebo žena – podíval, šel naproti do telefonní budky a asi zavolal záchranku. My šli s Urbanem domů.

V kapli na Žižkově jsem byl pokřtěn jako evangelík. Do kostela jsme ale moc nechodili. Strejda Valenta byl katolík. Jednou jsem s ním šel k Tadeášovi, kde jsem se pomodlil. Bylo mi

asi šest let a nějaká paní mi dala desetikorunu. Že prý jsem hodný chlapeček.

Během toho holotropního dýchání se mi zjevil kříž a na něm byla moje sestra. Kdysi jsem nepřímo zavínil, že si vzala za muže Francouze Andrého Chartona, který byl silně věřící, dokonce bych řekl až fanaticky.

To bylo tak: S Divadelní fakultou jsme jeli do Francie na festival vysokých divadelních škol a já se tam seznámil s nějakou francouzskou studentkou. Mluvil jsem trochu francouzsky, tak jsem s ní šel po ulici. Uviděli jsme kočku a já řekl: „C'est la chat.“ A ona mě opravila: „Ce n'est pas la chat, c'est le chat.“ Oni totiž neřeknou ta kočka, ale ten kočka. Pozvala mě do své mansardy, tak jsem si myslel, že tím něco sleduje. Když jsem tím něco začal sledovat já, tak mě z toho vyvedla. Už jsem se o nic nepokoušel. Dal jsem jí ale adresu.

Asi po roce mi napsala dopis, že přijede ještě se třemi spolužáky do Prahy – za mnou. Lekl jsem se a odpověděl, že už jsem ženatý. A ona, že jí to nevadí. Tak přijeli. Tomu jednomu se zalíbila moje sestra natolik, že k nám začal jezdit a nakonec požádal naše rodiče o její ruku. Vzali se v Praze a ona s ním odjela do Francie, do města Épinal, kde měl hezký domek.

On byl profesorem na lyceu. Učil tam němčinu, naučil se perfektně česky, ale uměl i jiné řeči. Nejprve jsme si rozuměli, ale on se choval malinko nadřazeně – že je ten Francouz. Tak se stalo, že jednou na Štědrý den jsme na něj čekali celá rodina – on chodil někde po Praze a přišel asi o hodinu později, než jsme si řekli. Máma, otec a všichni byli krajně nervózní, jídlo už vystydle a on se teprve laskavě dostavil. Vytkl jsem mu to. On místo omluvy řekl: „Tys nikdy nepřišel nikam pozdě?“ A já se neudržel a řekl jsem mu: „Víš co, André? Jdi do prdele!“

Začalo to na Žižkově

Z vyprávění mých rodičů vím, že první republika byla pro pracující chudé lidi krutá. Jistěže byli i bohatí, a měli dokonce auta, moji rodiče mezi ně ale rozhodně nepatřili. A žižkovská babička si s bídou vytrpěla svoje. Její předci byli původem ze Slaného. Prý byli bohatí a koupili si na Žižkově dům, ale o všechno přišli, protože babičce zabili za první světové války manžela. A ona měla dvě děti a musela je sama živit. Pak si vzala druhého muže, s ním měla tři děti. Já ho nikdy nepoznal, protože umřel velice mladý, nebylo mu ještě ani čtyřicet let. Po něm mám asi sklony k psaní – máma mi ukázala jeho texty, ještě než umřela. Byl to asi velice inteligentní člověk.

S mámou se otec seznámil, když jí bylo šestnáct let, a když jí bylo sedmnáct, tak se vzali. Babička byla ráda, že nemusí živit další dítě, a se sňatkem souhlasila. Máma díky tomu navíc za války nemusela do Německa. Do rajchu museli totiž za protektorátu mladí na nucenou práci. Mimochodem, když se zmiňuji o Němcích, ke mně se vždycky chovali slušně, ale to bylo asi proto, že měli mindráky z války. Zabili u nás spoustu nevinných lidí.

V Dolním Bousově měla moje teta, dědova sestra, trafikou a tak jako každý trochu kšeftovala. Jenže se to dozvěděli Němci, přišli k nim domů a zastřelili všechny členy rodiny, včetně dětí. Náš otec pálil i za války slivovici a jednou ji převezl do Prahy, aby ji prodal a naši si mohli koupit nábytek. Kdyby ho chytili Němci, taky by ho zastřelili.

Mezi bohaté lidi patřil za první republiky můj strýc, milionář, který si v Zadní Třebáni postavil mimo jiné vilu. Rodiče tam prý bydleli v domečku pro zahradníka, kde jim v noci zmrzla voda na led. Něco podobného se jim stalo, když se přestěhovali do Klánovic. Ale já byl malý, tak jsem to nevnímal.

Naši pak dostali byt na Žižkově, topili jsme uhlím, jednou za týden jsme se vykoukali ve vaně a ohřáli si kotel. Otec dřel od rána do noci, sháněl si melouchy. Uměl krásně malovat obrazy, některé mám doma. Nebyly ale peníze, aby mohl malířství studovat. Místo toho musel malovat byty a lakovat okna.

Rok 1948 byl pro naše zřejmě úplným vysvobozením. Otec už měl stálou práci, máma se starala jen o nás, o děti. V rádiu hlásili, že jsou nějaké procesy s nějakými lidmi. My to ale moc neřešili. Naši asi byli rádi, že máme co jíst, že se máme jakž takž.

Nikdy jsem – na rozdíl od některých kolegů herců, které nechci jmenovat – nevstoupil do strany, ale chápu, že můj otec se tam někdy po roce 1948 dal. I když to z dnešního hlediska vypadá odporně, chápu to. Později ze strany vystoupil.

Nevěděl jsem tedy sice v tom roce 1948, co se vlastně děje, ale bylo mi dobře. Učitelé nás ve třídě rozsadili tak, že vedle sebe seděli kluk a holka, abychom nezlobili. Vedle mě seděla jedničkářka Marie Krušinová a řekla mi, že se narodila v Londýně. To jsem nemohl pochopit. Její máti byla jedním z těch dětí, které zachránil Schindlerův seznam. Nic jsem o tom nevěděl a netrápilo mě to. Upřímně řečeno, netrápí mě to ani teď. Tenkrát jsem měl jiné starosti. Abych se dostal na školu, jak máma chtěla, a taky abych už brzy vydělával.

Učil jsem se průměrně. Nikdy jsem se nijak neprojevoval. Báł jsem se matematiky. Když jsme jeli v páté třídě vlakem

ze školy v přírodě z Rumburka, sedla si ke mně naše paní učitelka Bláhová a já jí začal vyprávět o naší rodině. Ona se smála, pak se začaly smát všechny děti z naší třídy a mělo to takový úspěch, že jsem pak musel každou hlavní přestávku ve škole něco povídat. Jako jediný jsem pak mohl dojídat po přestávce. Stal jsem se ve třídě populárním, a proto mě asi zvolili předsedou třídy.

Po základní škole jsem se nedostal na filmovou školu do Čimelic ani na lesnickou do Písku, ale na dopravní průmyslovku.

Mašinky

Nejhezčí dárek, který jsem kdy dostal od Ježíška, byl vláček. V páté třídě jsem si místo toho, abych sledoval vyučování, vyryl do lavice nádraží. Jezdil jsem po těch kolejkách a dával si pozor, aby se mi nesrazila tužka s násadkou. Na holotropním dýchání se mi vyjevila rychlíková mašina zvaná Papoušek. Jezdili jsme s ní za babičkou a dědou.

Když mi bylo patnáct, nevěděl jsem vůbec, co mám dělat. Naši chtěli, aby ze mě něco bylo, ale taky nevěděli co. Ptali se mě například, co mě baví. A to v době, kdy jsem chtěl skoncovat se životem, protože se na mě vykašlala Blanka. Nebavilo mě proto nic. Ptali se mě, k čemu mám vztah. Protože jsem nepřítomně čuměl před sebe a chodil jenom na hřbitov a do lesa, řekl jsem, že mám vztah k hlíně a ke dřevu.

„Jak to myslíš?“ ptal se otec. Říkal jsem, že on by to nikdy nepochopil, čímž jsem riskoval facku.

Naši si všimli, že se zajímám o vláčky, a otec se mě zeptal, jestli nechci jít na dopravní průmyslovku. Řekl jsem, že jo, protože jsem se těch jeho otázek chtěl zbavit. V duchu jsem si říkal, že zvedat plácačku nebude snad tak těžká práce – a věnoval jsem se dál své melancholii.

To jsem ještě nevěděl, co mě čeká. Denně matika a fyzika – a taky chemie a další technické předměty. To jsem při své básnické povaze úplně nesnášel. Najednou jsem byl v pasti a nevěděl, jak z toho. Ale díky tý matici jsem zase zapomněl na Blanku.

Z téhle školy jsem měl nejraději své spolužáky. Horší to bylo s předměty a profesory. Technické předměty a matematika, to